

Анна Кареніна (стисло)

Лев Толстой

Частина перша

"Усі щасливі родини схожі одна на одну, кожна нещаслива родина нещасна по-своєму. Усе перемішалось в домі Облонських". Доллі, народивши своєму чоловікові, Степану Аркадійовичу Облонському, шістьох дітей, присвятила себе родині, чоловікові, але справжнього щастя в неї немає, бо чоловік зраджує її і, головне, не бачить у цьому нічого поганого, оскільки "легкий флірт" був давно в моді. Степан Аркадійович вважає, що дружина повинна сприймати його поведінку спокійно. Він по-своєму любить Доллі та дітей, але не розуміє, що справжнє щастя не може будуватися на брехні й лицемірстві, навіть якщо це стало загальноновизнаним правилом. Доллі збирається розірвати шлюб, забрати дітей та поїхати до батьків. Навіть звістка про приїзд Анни Кареніної — сестри Степана Арка—дійовича — не може помирити подружжя.

Степан Аркадійович (Стіва) зустрічає на роботі свого старого приятеля, Костянтина Левіна, який приїхав, щоб зробити пропозицію молодшій сестрі Доллі, Кіті.

У Москві Левін зупинився в свого брата, Сергія Івановича Кознишева. У них ще був третій брат, Микола, який відійшов від родини, став пиячити й промотав усі гроші. Левін ставиться до Кіті, як до особливої дівчини, тому йому нелегко зважитися. Але Облонський підбадьорює приятеля.

Кіті — вісімнадцятирічна дівчина. Батькам подобається Левін і вони не проти віддати за нього дочку. Але до неї починає залицятися молодий граф Вронський — "взірець золотої петербурзької молоді". Майже одразу симпатія матері перекинулася на його бік. Коли Левін нарешті наважується на розмову з Кіті, дівчина відмовляє йому. Та, не зважаючи на ніжні почуття Вронського до Кіті, одружуватися він не збирається.

На вокзалі водночас опиняються Вронський, який зустрічає матір, та Облонський, який очікує приїзду сестри. Обидві жінки їхали в одному вагоні.

З першого погляду Вронського вражає краса Анни. "Блискучі, темні від густих вій, сірі очі ласкаво, уважно зупинилися на його обличчі, ніби вона пронизувала його, і тієї ж миті перекинулися на натовп, ніби шукаючи когось. У цьому короткому погляді Вронський встиг помітити стриману жвавість, яка грала в її обличчі та пурхала між блискучими очима й ледве помітною усмішкою, що кривила її рум'яні губи. Ніби щось так переповнювало її сутність, що мимоволі виражалось то в блиску погляду, то в усмішці".

Раптом п'яний залізничний сторож падає під потяг. Анна пропонує допомогти вдові, і Вронський дає двісті рублів.

Стіва звертається до сестри з проханням примирити його з дружиною. Анна вмовляє Доллі не залишати чоловіка, але та не погоджується. До того ж, їхати жінці нікуди: виявляється, що матері вона не потрібна, а інших друзів або доходу вона не має.

До Облонських приїжджає Кіті. Їй дуже подобається Анна, її вміння триматися,

легкість рухів, поетичне ставлення до життя. Коли Вронський, що вирішив заїхати до Облонських, бачить у них Анну, то відмовляється заходити. Це видається дивним.

Відбувається бал. Там Кіті бачить Анну: жінка вдягнена у чорну спідницю, що підкреслює її фігуру. Вронський танцює з дівчиною,

але та помічає його підвищену увагу до Анни. Наприкінці балу Анна заявляє, що наступного дня збирається додому — у Петербург. Вронський відправляється за нею. Вони зустрічаються у поїзді.

Коли потяг прибуває у Петербург, Анна помічає на пероні чоловіка. Він набагато старший за дружину і підсвідомо неприємний Анні. Каренін займає високу посаду у міністерстві, кожен його день розписаний до хвилини, а у вільний час знайомиться з новинами літератури. Мистецтво не цікавить Кареніна. Це все не узгоджується з темпераментною й поетичною натурою Анни.

У Кареніних підрастає восьмирічний син, Сергій, який дуже любить матір і трохи побоюється батька.

Анна — світська дама, завдяки своєму чоловікові посідає високе місце у суспільстві. Вона живе, як усі з її кола, звичним світським життям, але водночас Анна — жінка незвичайна, вона відрізняється від інших моральною чистотою, невмінням пристосовуватися до обставин, лицемірити. Вона завжди відчуває фальшивість навколишніх відносин, і це відчуття посилюється після зустрічі з Вронським.

Вронський, опинившись у Москві, вирішує вести світське життя й відвідувати ті місця, куди можуть завітати Кареніни.

Частина друга

Зима. Лікарський консилиум у домі Щербацьких. У Кіті підозрюють початкову ступінь туберкульозу. Причиною хвороби вважають нервовий зрив. Не для кого не є таємницею, що Вронський обманув сподівання дівчини. Лікарі радять Кіті змінити місце перебування й поїхати за кордон.

У цей час Вронський та Анна часто зустрічаються в домі Бетсі Тверської — двоюрідної сестри Вронського. Майже всі, за винятком Кареніна, здогадуються про симпатію, що виникла між чоловіком і жінкою.

Кохання викликало в душі Анни приховані сили й поривання до вільного, справжнього життя. Однак можливість щастя з коханим була лише примарою. Анна побачила, що світське суспільство закриває очі на приховану зраду, але ніколи не пробачить нікому щирої відкритої любові. Тому Анна вимагає, щоб Вронський повернувся до Москви і вибачився перед Кіті. Друзі сім'ї починають натякати Олексію Олександровичу, що його дружина зраджує йому. Але на питання чоловіка Анна усе заперечує і робить вигляд, що не розуміє, що так розсердило чоловіка. Та сумління все-таки мучить Анну. Їй сняться нав'язливі сни про те, що вона має двох чоловіків.

Левін відданий рідній землі, селянам, праці. Він гостро відчуває лицемірство, порожнє існування світських кіл і прагне знайти шляхи гармонізації життя — і особистого, і суспільного. Він стає дуже розумним господарем. До нього приїжджає Стіва. Друзі разом вирушають на полювання, і Левін дізнається про хворобу Кіті. При

цьому Облонський звинувачує приятеля в тому, що він не виявив наполегливості і не боровся за своє кохання.

Поведінка Вронського й Анни викликає чутки у Петербурзькому суспільстві. Мати Вронського не задоволена стосунками сина, бо вони заважають його кар'єрі.

Вронський вимагає, щоб Анна залишила сина та чоловіка і переїхала до нього. Він щиро кохає Анну і жертвує своєю військовою кар'єрою заради любові. Всупереч світським законам Вронський розглядає свій зв'язок з Анною як шлюб, справжній і самовідданий. Він прагне створити сім'ю, мати дітей, однак на заваді щастю постають моральні та суспільні причини. Анна має інші уявлення про їхні стосунки, і стіна нерозуміння між ними дедалі міцнішає. Анна каже, що чоловік ніколи не дасть їй розлучення, а бути коханкою вона не хоче. Вона відчуває, що більше не може обманювати, між тим, не пориває стосунків з Вронським.

Волелюбна, духовно обдарована Анна — розумна і сильна жінка, проте в її почуттях є "дещо жорстоке, чуже, бісівське". Заради пристрасті вона забуває про свої материнські обов'язки, і Сергій, її син, стає серйозною перешкодою для стосунків з коханцем; вона не помічає страждань Кареніна, їй байдуже до почуттів чоловіка, який на її думку, живе умовностями, тобто також в брехні. Вона також не розуміє бажання Вронського мати спільних дітей, створити справжню сім'ю.

Символічного значення набуває сцена кінських перегонів, де панує атмосфера егоїстичного змагання, де кожний намагається вирватися вперед, відштовхнувши іншого. Такі перегони нагадують рух суспільства, яке, забуваючи про реальну людину і одвічні цінності, неминуче прямує до катастрофи. На цих перегонах кінь Вронського падає й сідок ламає хребет. Побачивши це, Анна виказує себе: схопившись, схвильовано наводить бінокль, побачивши трагедію, голосно ридає. Чоловік умовляє її їхати додому, і дорогою Анна усе розповідає Олексієві Олександровичу. Зопалу вона каже, що ненавидить чоловіка, але той вимагає зберігати зовнішні умовності.

Щербацькі вирушають у подорож. Вони знайомляться з мадам Шталь та Варенькою, її прийомною дочкою. Дівчина завжди зайнята чимось: допомагає комусь, залагоджує конфлікти. Невдовзі вони з Кіті стають подругами. Незабаром Кіті одужує і родина повертається до Москви.

Частина третя

Кознишев приїздить до Левіна у село відпочити. Він бачить, як брат просто спілкується з селянами, розуміється на господарстві, працює разом із робітниками. У розмовах про народ, про освіту брати не знаходять порозуміння.

Доллі виїжджає у Єргушево, що знаходиться біля маєтку Левіті Покровського. Левін допомагає жінці налагодити господарство та порозумітися з прислугою. Доллі повідомляє сусіду, що запросила до себе на літо Кіті. Левін розповідає про те, як робив дівчині пропозицію і як отримав відмову.

Олексій Олександрович Каренін — втілення петербурзької аристократії, "зла машина", як називає його Анна, однак водночас він виявляє і людські якості.

Драма Кареніна впливає не лише із подій сучасності, а й з минулого. Обіймаючи

посаду губернатора, він одружився з дівчиною на двадцять років молодшою за себе, створив "обстановку щастя", яка стала доволі звичною. І раптом усвідомив, що усталений лад *нелогічно" й несподівано зламався. Він нагадує людину, яка спокійно пройшла мостом і раптом побачила, що "цей міст розібрали і там пучина": пучина ця була — саме життя, міст — те штучне життя, яким жив він сам.

Дізнавшись про зраду Анни він перевіряє свої почуття церковними та суспільними нормами. Каренін приховує від усіх і навіть під самого себе глибину свого горя, поринає у державні справи, канцелярську діяльність, але ніщо не може врятувати його від душевного неспокою. Він дуже глибоко страждає, але врешті-решт вирішує не псувати собі репутацію і не влаштовувати дуелі чи судовий процес. Каренін заспокоює себе тим, що зрада дружини — це її справа, і він не перший обманутий чоловік. Спочатку він гадав, що їм з дружиною треба жити роздільно, але потім доходить висновку, що це лише сприятиме подальшій розпусті Анни. Він вважає, що згодом роман дружини скінчиться, і пише Анні листа, в якому пояснює необхідність збереження родини — у першу чергу, заради сина. Спочатку жінка діє імпульсивно, вирішує забрати Сергія й поїхати, але згодом розуміє, що не зможе цього зробити. Вона звикла до забезпеченого життя. Однак і роль коханки їй вже ненависна. Анна гірко ридає, ставить собі питання, на які не знаходить відповіді.

Вронський вирішує урізати свої розтрати — у тому числі і на Анну. Ситуація ускладнюється тим, що Анна вагітна. Вона готова все покинути й за першим словом Вронського переїхати до нього. Вона зізнається чоловіку, що нічого не може змінити, але той знов закликає "пристойно завершити їхні стосунки".

Частина четверта

Вронський починає втрачати інтерес до Анни. Жінку все частіше мучать ревності. Холодність чоловіка завдає їй ще більших страждань. Для неї було б краще, якби Каренін убив її, але він продовжує ігнорувати дружину і зберігати спокій. Вона повторює обом чоловікам, що незабаром помре від пологів. Одного разу Вронський та Каренін зустрічаються біля дому Кареніних. Господар дому заявляє, що забирає сина і їде до Москви. Незабаром він від'їжджає.

У Москві Каренін часто буває у домі Доллі. Жінка намагається примирити його з дружиною, але марно. "Вибачити я не можу, і не хочу, і вважаю це справедливим. Я для цієї жінки зробив усе, а вона втоптала усе в бруд, який їй притаманний", — каже Каренін.

Кіті і Левін стають усе ближчими. Фактично дівчина погоджується вийти за нього заміж. Батьки також дають згоду. Починаються приготування до весілля.

Анна відправляє телеграму чоловікові, у якій каже про близьку кончину. Вона благає Кареніна приїхати. Він вирушає у дорогу. Вдома Олексій Олександрович застає Вронського зі сльозами на очах і розгублену прислугу. Він узнає, що Анна народила дівчинку, але сама вмирає. Анна марить, коли свідомість повертається до неї, вона благає чоловіка вибачити їй. Каренін каже Вронському, що вибачив Анну.

Вронський намагається застрелитися, але лише отримує поранення. Тоді він

вирішує виїхати до Ташкента. Анна одужує, але впадає у депресію. Її ніщо не цікавить. Чоловік не робить нічого, щоб змінити становище. Облонський вмовляє Кареніна дати дружині розлучення. Врешті-решт той погоджується. Вронський змінює своє рішення і разом з Анною і дочкою їде до Італії. Сергій залишається з батьком.

Частина п'ята

Відбувається урочистий обряд вінчання Левіна й Кіті. Молодята від'їжджають до села. Спочатку вони намагаються пристосуватися один до одного, але потроху їхнє життя налагоджується. Вони повертаються до Москви і дізнаються, що Микола, брат Левіна, вмирає. Кіті допомагає чоловіку порозумітися з братом. Але сама вона почувається погано. Лікарі виявляють вагітність.

Анна не відчуває своєї провини перед чоловіком. Вона хоче бачити сина — і вони з Вронським повертаються до Петербурга. Але у місті нашттовхуються на відчужене ставлення суспільства, яке не хоче прийняти їх. Олексій Олександрович також не може повернути колишнє ставлення до дружини. Адже у відповідь на своє прощення він отримав самотність, осміяння, сором та презирство з боку світського оточення.

Графиня Лідія Іванівна навідує Кареніна та бере на себе обов'язки по господарству. Вона вмовляє Олексія Олександровича повністю ізолювати Сергія від Анни. Лідія Іванівна повідомляє хлопчику, що його мати померла. Однак незабаром Анна пише графині листа, в її кому благає допомогти їй побачитися з сином. Лідія Іванівна відповідає відмовою і пише образливого для Анни листа.

Незважаючи на те, що Олексій Олександрович намагається займатися освітою та вихованням сина, він досі не може знайти до нього підхід. У день народження хлопчика Анна обманом проникає у дім Кареніна. Сергій дуже радий бачити матір і каже, що ніколи не вірив у її смерть. Вронський радить Анні не виходити з дому. Але жінці нудно і вона виходить у місто. Там її чекають образи. Повернувшись додому, вона у всьому звинувачує Вронського.

Частина шоста

Кіті і Варенька гостять в Покровському. Кознишев симпатизує дівчині і хоче зробити їй пропозицію, але не наважується. Невдовзі приїжджають Стіва з приятелем Веселовським, який починає залицятися до дівчини. Левін випроваджує Веселовського з дому. Анна з дочкою Анею живе у Воздвіженському. Туди відправляється Доллі. Жінка доволі байдуже ставиться до дочки. Вона з радістю повідомляє Доллі, що більше не зможе мати дітей. Анна піклується про свою зовнішність і не хоче бути вагітною, тобто виглядати хворою. До того ж вона розуміє, що Вронський втратить до неї інтерес, бо не зацікавлений бачити хвору жінку.

Анна цікавиться господарством, вивчає книги з архітектури, агрономії і часто допомагає Вронському. Але чоловік усе більше відчуває себе у сітях цієї жінки і бажає вирватися на волю. Анна все частіше допікає його сценами ревнощів. Коли він відсутній, жінка починає потроху приймати морфін. Вронський дізнається про це. Йому така поведінка жінки не подобається.

Частина сьома

Левіни приїжджають у Москву. Костянтин відвідує Анну з Вронським. Анна намагається справити гарне враження на Костянтина. Кіті звинувачує чоловіка у тому, що він закоханий в Анну. Левін обіцяє більше не бачитися з нею.

Кіті народжує сина. Справи Облонського йдуть погано. Він намагається через Кареніна домогтися підвищення, але марно.

Наближається фінал твору. Анну важко пізнати. Вона не розчиняється всім серцем у своїх почуттях: не дарує себе коханому чоловікові, а, навпаки, вимагає лише безперечного підкорення і служіння собі, хоча й не перестає любити Вронського. Така егоїстична поведінка дружини відштовхує Вронського від Анни. Жінка дедалі більше втрачає душевну рівновагу. Її вчинки протирічать одне одному. Вронський відчуває, що кохання вже немає. Анна вирішує покарати його. Потім пише йому безглузді листи. Вона їде до Доллі, щоб знайти у неї розраду, але зустрічає там Кіті...

Суперечності суспільного і внутрішнього життя вкрай виснажили жінку. Вона вирішує покінчити життя самогубством: "Так, дуже непокоїть мене, і на те дано розум, щоб позбутися; виходить, треба позбутись. Чому ж не погасити свічку, коли дивитися більше нема на що, коли гидко дивитися на все це? Але як? Навіщо цей кондуктор пробіг по жердинці, навіщо вони кричать, ці молоді люди в тому вагоні? Навіщо вони говорять, навіщо вони сміються? Все неправда, все брехня, все обман, все зло..." І раптом, згадавши про розчавлену людину у день першої зустрічі з Вронським, вона розуміє, що їй треба робити... "Туди! — казала вона собі, дивлячись у тінь вагона, — туди, на саму середину, і я покараю його і врятуюсь від усіх і від себе... І свічка, при якій вона читала сповнену тривоги, обманів, горя і зла книгу, спалахнула яскравішим, ніж будь-коли, світлом, освітила їй все те, що раніше було в темряві, стала меркнути й назавжди погасла".

Частина восьма

Каренін забирає до себе маленьку Аню.

Кіті з Левіним дуже щасливі — у них росте син Митя. Левіни віддають частину маєтку Доллі — це допомагає виправити скрутне становище Облонських.

Вронський вирушає до Сербії.

Левін через довгі роздуми, гіркі розчарування й численні помилки нарешті відкриває для себе Бога. Він доходить висновку, що "безсумнівний прояв божества — це закони доброти... у визнанні яких я... поєднаний з іншими людьми в одну спілку віруючих, яке називають церквою... Життя моє тепер, усе моє життя, незалежно від усього, що може трапитися зі мною, кожна хвилина його — не тільки не беззмістовне, як було раніше, а має безсумнівний зміст добра, який я владен укласти в нього!"

На цій оптимістичній ноті завершується роман.

Коментар

У романі Л. М. Толстого "Анна Кареніна", який він писав протягом кількох років (1873-1877) відбилися погляди письменника на проблеми шлюбу, сімейних стосунків. Спочатку він хотів показати в ньому долю одруженої жінки із вищого світу, яка "загубила себе", але поступово рамки твору розширювалися і в остаточній редакції

письменник висвітлив цілу епоху російського життя.

Із надзвичайною майстерністю і силою психологічної правди він змалював трагедію молодої жінки, яка прагнула досягти справжнього щастя і загинула під тягарем фальшивої і бездушної моралі світського суспільства.

У центрі твору — трагедія Анни Кареніної, жінки 60-70-х років XIX століття, яка намагається відстояти своє право на кохання та свободу. Героїня повна душевних сил, зовнішньо та внутрішньо приваблива, особливо її виразний жвавий погляд, світло її блискучих сірих очей, чудова посмішка на рум'яних губах. Зовнішність героїні, відтворена письменником, частково зображує зовнішність доньки О. С. Пушкіна — Марії Олександрівни, що підтверджують свідoctва багатьох сучасників.

Приваблює героїня не тільки своєю зовнішньою красою, але й духовно багатою натурою, наповненим внутрішнім життям, душевністю, щирістю, безпосередністю вираження своїх почуттів, що привертало увагу людей, які спілкувалися з нею. У Анни — необмежені інтереси, схильність до англійських романів, до творчості, великі пізнання у мистецтві й архітектурі, жвавий відгук на суспільні питання життя, багатогранні таланти. В її душі виникає несподіване сильне почуття до молодого привабливого Вронського. Це кохання викликає в душі героїні приховані сили й поривання до вільного, справжнього життя, однак можливість щастя з коханим виявляється примарою. Світське суспільство може закрити очі на приховані стосунки, але не пробачить відкритих почуттів і вчинків, які були в натурі Анни. Як реаліст і тонкий психолог, Толстой пояснює причину трагічного кохання Кареніної і Вронського не тільки зовнішніми причинами— згубним впливом суспільства, а й суто внутрішніми чинниками, які приховані в душах героїв.

Толстой досяг великої майстерності у змалюванні людських характерів. Він показує характери у динаміці, в складному переплетенні вчинків і почуттів, уникаючи при цьому однозначних характеристик образів, даючи читачеві простір для аналізу і власних думок.

Твір відзначається поліфонією, у ньому зображено не тільки історію Анни Кареніної і Вронського, а й безліч інших сімейних і несімейних історій. Цілісності роману надає авторська думка про руйнування духовної єдності в світі, а також про добро (життя для інших) і зло (життя тільки для себе).

Велике значення мають у романі символи (залізниця — загальне зло, антигуманні сили; перегони — уособлення аморального, абсурдного життя тощо).

Особливої привабливості твору надають картини природи, у зображенні яких Толстой виявився справжній майстром. Зображення картин природи є також чудовим засобом характеристики героїв, і психологічним тлом подій, водночас вираженням думок про існування іншої, відмінної від суспільної, сфери — простоти, правди, природності, де кожне єство повертається до своєї суті.